Turkish Studies

Volume 14 Issue 3, 2019, p. 1629-1648

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22563

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 11.01.2019

✓ Accepted/Kabul: 10.06.2019

✍ Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (25.03.2019)- Referee 2 (17.04.2019)- Referee 3 (23.05.2019)

This article was checked by iThenticate.

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DİJİTAL OKURYAZARLIK KAVRAMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Esma KURU*

ÖZ

21. yüzyıl milenyum çağı dijital çağ, yenilik çağı olarak ifade edilmektedir. Bilgi ve teknoloji ile büyüyen, gelişen ve değişen sistemler, yapılar birçok alanda olduğu gibi eğitim-öğretim boyutunda da hissedilmekte, öğrenme-öğretme sürecinde de kendini göstermektedir. Milenyum çağında bir bireyin sahip olması gereken özellikler, beceriler de bu doğrultuda belirlenmektedir. Yüzyılımızda çağın gereklerine, dönemin şartlarına göre insan profili oluşturmak, eleştirel düşünme yeteneğine hakim bireyler yetiştirmek eğitim sisteminin amaçlarındandır. Dijital okuryazarlık becerisi de çağımızın gerektirdiği bireylere kazandırılması hedeflenen becerilerden biridir. Yapılan çalışmada önemli görülen konu ile ilgili öğrencilerin “dijital okuryazarlık” durumları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma grubu amaçlı örnekleminden biri olan kolay ulaşılabilir durum örneklemesi yönteminden yararlanılarak seçilmiş olup araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören 32 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile sağlanırken, araştırma verilerinin analizinde ise betimsel analizden yararlanılmıştır. Çalışma bulgularından hareketle elde edilen sonuçlara göre üniversiteye yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramına ilişkin bilgi eksikliklerinin olduğu, kavramın bazı adaylar tarafından yanlış yorumlandığı, adayların dijital okuryazarlığı teknoloji okuryazarlığı üzerinden değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Bu durum yükseköğrenime gelene kadar geçirilen sürede sağlıklı bir dijital okuryazar birey yetiştirmede eksikliklerin olduğunu göstermekte ve üniversite öğrenimi süresince eksiklerin giderilmesi adına yapılması

* Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, E-posta: esmkuru@gmail.com

gerekenlerin belirlenmesini gerektirmektedir. Sonuçlar ışığında alt problemlere yönelik olarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dijital Okuryazarlık, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayı, Öğretmen Adayı, Öğretmen

THE VIEWS OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES ON THE CONCEPT OF DIGITAL LITERACY

ABSTRACT

21st century is defined as the digital age and the age of innovation. Systems and structures which grow, develop and change with information and technology are also felt and stand out in the dimension of education-training as they are felt in numerous other areas. In the millennium age, the characteristics and skills an individual needs to have are determined in this respect. In our century, one of the aims of the educational system is to create human profiles in line with the requirements of the period and to train individuals who have the skill of thinking critically. Digital literacy is one of the skills which is targeted for individuals to acquire as a requirement of our age. In this study, it was aimed at determining the state of 'digital literacy' of the students through a subject which was considered as important. The study group has been selected through the convenience sampling method which is one of the purposeful sampling methods and consists of 32 teacher candidates who are receiving education at the social studies teaching department of the faculty of education in a state university. In the study, the case study method which is one of the qualitative research methods has been used. Data of the study was collected through a semi-structured interview form and content analysis has been made use of in the analysis of data. According to the results obtained through the findings of the study, it has been determined that the knowledge of social studies teacher candidates who have just started university about digital literacy is insufficient, the concept is misinterpreted by certain candidates and the candidates evaluate digital literacy through technology literacy. This shows that there are some deficiencies in training healthy and digitally literate individuals in the period until higher education and this requires identifying what needs to be done to overcome the deficiencies during university education. In the light of the results, suggestions have been made in terms of sub-problems.

STRUCTURED ABSTRACT

The 21st century is defined as the millennium age, the digital age and the innovation age. The systems and structures which grow, develop and change through information and technology are also being felt in the dimension of education-training just like in many other areas and are seen in the process of education-training. The characteristics and skills which an individual should possess in the millennium age are determined in this respect as well. Creating human profiles in line with the requirements and necessities of our century and period, training

individuals which have the skill of critical thinking are the objectives of the educational system. The skill of digital literacy is also one of the skills which is expected to be acquired by individuals as a skill required by our age. In this century in which the use of digital technologies is mandatory, individuals need to be able to use technical, cognitive and sociological skills in an increasing manner to cope with the difficulties in the digital platforms, overcome the existing difficulties and solve problems they face in this area. These skills are defined as 'digital literacy' in the literature. Technology being a transformative power in our century and making change inevitable in many different areas through its efficient and innovative manner makes it necessary for individuals and institutions to increase life quality in parallel with the changes and development in technology, change their knowledge and skills and try to develop these. At this point, the importance of using digital technologies in an efficient and effective manner increases each day to be able to use, interpret and adapt information in an effective manner (Kazu and Erten, 2014). Digital literacy is awareness, attitude and skills in terms of defining, accessing, managing, integrating, evaluating, analyzing and synthesizing digital tools and equipment in an appropriate manner by individuals, which embodies all cognitive skills required for the information society to solve digital media problems beyond individuals' facing electronic infrastructure and tools in a successful manner, using a software program or a digital tool and involves a variety of complex cognitive, motor, sociological and emotional skills as well to be able to work in an efficient manner in digital platforms (Gilster, 1997; Pool, 1997; Eshet-Alkalai, 2004; Martin, 2005, Hague and Payton, 2010). When the definitions of digital literacy are examined, it can be seen that digital literacy is a competency that includes the abilities such as searching by using digital tools, evaluating and synthesizing, and it is a capability that includes the ability of creating meanings by using digital resources, the ability of communicating with others and the ability of critical literacy (Martin, 2005; Ng, 2012).

In the study, it was attempted to analyze the perception of the teacher candidates of the concept digital literacy in terms of the subject which was regarded as important. In the light of this purpose, the answers to the following questions which are the sub-problems of the study were sought:

- What does digital literacy mean for you? Please, explain.
- What are your views about the usage area of the concept of digital literacy? Please, explain.
- Is it necessary to be digitally literate? Why?
- Is the information received during education efficient in terms of being digitally literate individuals? How?
- What are the factors which contribute to being an efficient and digitally literate person? Please, explain.

In the study, it was attempted to determine the 'digital literacy' of the students in relation to the subject regarded as important. The study group was selected through the convenience sampling method which is one of the purposeful sampling methods and consists of 32 teacher

candidates receiving education at the social sciences teaching department of a state university's faculty of education. In the study, the case study method which is one of the qualitative research designs was used. While data for the study were collected with a semi-structured interview form, the analysis of study data was carried out using the descriptive analysis method. Descriptive analysis is an analysis style, in which the collected data are described in a systematic and open manner, the definitions are explained and interpreted, conclusions are reached after the data are analyzed within the framework of cause and outcome and quotations directly are given to present the views of individuals who were interviewed or observed in a striking manner (Yıldırım and Şimşek, 2005). Descriptive analysis is an analysis style, in which the collected data are firstly organized, their copies are made, coded and summarized and interpreted by making sense out of them (Büyükköztürk et al., 2014).

In the study in which the views of the teacher candidates on the concept of 'digital literacy' were analyzed, it was seen as a result of that the teacher candidates who are freshmen at the department of social sciences do not have sufficient knowledge about the concept. It was determined that some teacher candidates interpreted the concept in an erroneous manner and evaluated digital literacy in relation to technology literacy. This result shows that there are deficiencies in training healthy digitally literate individuals in the period until the high-education level and that what needs to be done to remedy the deficiencies should be determined. In the light of these findings, various suggestions were made about the sun-problems. Various suggestions made in the light of the findings can be listed follows: Similar studies about the subject can be carried out involving different universities, different departments, different grade levels and wide sample groups and views on the concept of digital literacy can be analyzed. The desired and expected importance can be given to the competency of digital literacy which is regarded as an important skill of the social sciences lesson in educational activities and the lessons can be given accordingly. Similar studies which involve teachers who teach these lessons and various seminars can be organized to identify deficiencies which exist in this area and to remedy them. Lesson contents can be rearranged to help develop the digital literacy of social sciences teacher candidates in undergraduate education. In addition, selective courses can be added to the educational programs which can develop the digital literacy of social sciences teacher candidates. Conferences which underline the importance of this subject and give information about the concept can be provided to the teacher candidates.

Keywords: Digital Literacy, Social Studies Teacher Candidate, Teacher Candidate, Teacher

GİRİŞ

Her geçen gün hayatımıza biraz daha nüfuz eden teknolojik gelişmeler 21. yüzyılda toplumsal, sosyal ve ekonomik değişimlere de zemin hazırlamıştır. Gelişen teknoloji hiç kuşkusuz yenilikleri ve değişimleri de beraberinde getirmektedir. Yaşanan teknolojik gelişim ve değişimlerin her alanda olduğu gibi eğitim ve öğretim alanlarında da yansımaları elbette ki olmaktadır (Gökçe Bilgiç, Duman ve Seferoğlu, 2011). Bilgi çağı olarak nitelendirilen bir dönemde yaşanan gelişmelerin eğitim-öğretim

boyutunda kendini gösterememesi ya da eğitimsel anlamada değişimleri de beraberinde getirememesi düşünülemez. Nitekim yaşanan hızlı teknolojik değişimler ve gelişmeler eğitim öğretim faaliyetlerinde de kendini göstererek önemli bir yer edinmiş, eğitim öğretim ortamlarını, öğretim faaliyetlerini zenginleştirmiştir.

Çağımızda eğitim disiplini incelendiğinde eğitimin temel öğeleri olan insan, bilgi ve toplum bazında ciddi değişimlerin meydana geldiği görülmektedir. İnsanın bilgi ve toplumla olan ilişkisindeki değişimi onun niteliklerinin değişmesine neden olmakta dolayısı ile bilginin insan ve toplum yaşamındaki işlevini, bilginin üretilme-kazanılma yöntemlerini de değiştirmektedir. Ayrıca çağdaş toplum yapı ve işlev yönünden farklılaşmaktadır. Bu oluşum eğitim-öğretim sürecini etkilemektedir. Öğrenme ve öğretme süreçlerinde verim elde etmek, etkili ve kalıcı öğrenme yaşantıları oluşturmak için değişim ve gelişmelerden haberdar olmak, faydalanmak artan bir önem kazanırken eğitim sürecini oluşturan öğelerin yapısal, işlevsel değişimi ve bu değişimlere uygun yapısal bir çerçeve gereksinimi yeni bir eğitim teknolojisinin oluşturulmasını zorunlu hâle getirmektedir (Alkan, 2011). Günümüz dünyasında karşılaşılan en önemli sorulardan bir tanesi de bu teknolojilerin eğitim-öğretim faaliyetlerinde ne oranda ve nasıl, ne şekilde kullanılacağıdır. Teknolojinin eğitim ortamlarındaki işlevselliği, teknoloji ve eğitim ile ilgili çalışmalarda karşımıza “eğitim teknolojisi” kavramı olarak çıkmakta, teknolojinin eğitime nasıl entegre edilebileceğinin cevabı aranmaya çalışılmakta, bilişim teknolojilerinin eğitime etkisi, eğitime yansımaları merak edilen bir soru hâlini almaktadır (Sönmez ve Gül Üstün, 2014).

Bilgi ve teknoloji çağı olarak adlandırılan 21. yüzyılda bilişim teknolojileri, öğrenme-öğretme sürecini şekillendirmektedir. Değişim ve yenilikler her alanı olduğu gibi eğitim alanını da etkilemekte ve yeni bilgi ve becerilerin kazandırılması gereği ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte geleneksel öğretim ortamları/yöntemleri yetersiz kalmaktadır. Eğitim sistemlerinin hedef kitlesi olan öğrencilerin öğrenme alışkanlıkları da hızlı bir şekilde değişmektedir. Önemli değişimlerin yaşandığı bu süreçte, okullarda uygulanmakta olan öğretim programlarında ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar doğrultusunda birtakım değişiklikler yapılmaktadır. Bu süreçte temel amaç; ezbere dayalı bilgi ile yüklenmiş bireyler yerine, olayları sorgulayan, özgür, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisine sahip, bilgiye nasıl ulaşacağının farkında olan, teknolojiyi ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşmak için etkili şekilde kullanabilen, bilgi üreten ve üretmiş olduğu bilgiyi nasıl kullanacağını bilen, öz güveni yüksek bireylerin yetiştirilmesidir (Seferoğlu, 2015; Özmen, Aküzüm, Sünkür ve Baysal, 2011). Bilişim teknolojileri ifade edilen hedeflere ulaşılması noktasında önemli bir araç olarak düşünülmektedir.

Teknolojinin yüzyılımızda dönüştürücü bir güç hâline gelerek, etkin ve yenilikçi kullanımı ile birçok alanda değişimi kaçınılmaz duruma getirmesi bireylerin ve kurumların teknolojiye değişime ve gelişime paralel olarak yaşam kalitesini artırmaya, bilgi ve becerilerini değiştirmeye, geliştirmeye çalışmasını zorunlu kılmaktadır. Bu noktada bilgiyi etkin şekilde kullanabilmek, yorumlayabilmek ve adapte edebilmek için dijital teknolojileri etkili ve etkin kullanabilmenin önemi ise gün geçtikçe artmaktadır (Kazu ve Erten, 2014). Dijital teknolojinin hızlı ve sürekli gelişiminin ışığında bireylerin dijital ortamlardaki sorunlara çare aramak ve problemleri çözmek için artan teknik, bilişsel ve sosyolojik becerileri kullanmaları gerekmektedir. Bu beceriler literatürde “dijital okuryazarlık” olarak adlandırılmaktadır. Dijital okuryazarlık; bireylerin 21. yüzyıla şekil veren elektronik alt yapılar ve araçlar ile karşılaşmalarında başarılı olma yeteneğinin, bireylerin bir bilgisayar yazılımını kullanabilmesinin ya da dijital bir cihaz kullanma becerisinin ötesinde dijital ortamlarda etkili bir şekilde çalışması için ihtiyaç duydukları çok çeşitli karmaşık bilişsel, motor, sosyolojik ve duygusal becerilerini de içeren, dijital ortam problemlerinin çözümü için bilgi toplumuna gerekli olan tüm bilişsel becerileri kapsayan, bireylerin dijital araçları tanımlamak, erişmek, yönetmek, entegre etmek, değerlendirmek, analiz etmek ve sentezlemek için dijital araç ve gereçlerin uygun şekilde kullanılması konusunda farkındalık, tutum ve yetenekleridir (Gilster, 1997; Pool, 1997; Eshet-Alkalai, 2004; Martin, 2005, Hague ve Payton, 2010). Dijital okuryazarlık; bilgiyi araştırma, toplama ve işleme yeteneği ile ilgili bağlantıları tanımlarken, sanalı gerçekten ayırmayı, bilgiyi eleştirel ve sistematik

yolda kullanmayı içermektedir. Bireylerin eleştirel düşünme ve yenilenmeyi desteklemek için bilim ile teknolojiyi kullanabilme becerilerine sahip olma yetkinliğidir. Çok hızlı bir şekilde büyüyen ve gelişen 21. yüzyıl teknoloji dünyasının yetkinliklerine sahip olarak dijital çağda hayatta kalma becerisidir (Eshet-Alkalai, 2004; MEB, 2017). Bireylerin dijital araçları uygun bir şekilde kullanabilmeleri için sahip oldukları farkındalık, tutum ve becerilerdir. Aynı zamanda özel yaşam durumlarında yeni bilgiyi yapılandırmak, medya açıklamaları yaratmak; iletişim kurmak için dijital kaynakları tanımlamak, bu kaynaklara giriş yapmak, yönetmek, analiz etmek ve sentezlemek için gerekli olan becerilerdir (Martin, 2005). Dijital okuryazarlık, bilginin anlaşılması ve daha da önemlisi bilginin bilgisayarın sunabileceği çeşitli formatlarda değerlendirilmesi ve bütünleştirilmesidir (Pool, 1997). Dijital okuryazarlık içerikte dijital teknolojilerin kullanımı ile ilgili çok sayıda bileşeni ifade etmektedir. Bu teknolojiler okulda ve evde eğitim, sosyal hayat ve eğlence amaçlı bireyler tarafından kullanılan donanım ve yazılımları içeren masaüstü bilgisayarlar, mobil cihazlar, etkileşimli yazı tahtaları, dijital kayıt cihazları, veri kayıt ekipmanları, Web 2.0 teknolojileri, webden erişilebilen öğrenme paketleri ve diğer internet kaynakları (Skype, bloglar, wikiler, moodle v.s) elektronik teknolojilerin bir alt kümesidir (Ng, 2012). Dijital okuryazarlığın ne olduğu ile ilgili olarak yapılan tanımlar incelendiğinde dijital okuryazarlığın dijital kaynaklardan arama yapma, değerlendirmede bulunma, sentez yapma becerilerini içeren dijital araçlardan yararlanarak anlamlar yaratma ve başkaları ile iletişim kurma yeteneği ve eleştirel okuryazarlık becerisini kapsayan yetkinlik olduğu anlaşılmaktadır (Martin, 2005; Ng, 2012). Dijital okuryazarlık kavramının, dijitalite ve bunun sonuçları ile başa çıkmak için genel bir yeterlilik olduğu, insanların doğrudan bilişim sınırlarını aşmalarına yardımcı olan bir strateji olduğu düşünülmektedir. Doğrudan müdahaleye dayanan bilgi hizmetlerinden farklı olarak, dijital okuryazarlık insanların engellerini görmelerini ve bu engelleri aşmalarına yardımcı olmaktadır (Huvila, 2012).

Eğitim alanındaki dijitalleşme eğitim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler sonucunda yaygınlaşmakta ve sonuç olarak eğitim sektörü de diğer sektörlerde olduğu gibi hızlı bir şekilde elektronik araçları benimsemektedir (Sönmez ve Gül, 2014; Martin, 2005). Öğrenci merkezli yapılandırmacı öğrenme modelini benimseyen eğitim faaliyetlerinde elektronik araçlar, öğrenme ortamlarını zenginleştiren, kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine imkân tanıyan faktörler olarak görülmektedir. Sosyal ağ teknolojileri eğitim faaliyetleri içinde birçok olanağı içerisinde barındıran özelliği ve ciddi olanaklara sahip olması ile öğretmenlerin eğitim-öğretim süreçlerini aktif, yaratıcı, işbirlikli öğrenme ile desteklemelerini sağlarken öğrenci-öğrenci, öğrenci-içerik ve öğretmen-öğrenci etkileşiminin artırılmasına, öğrencilerin araştırma, sorgulama ve problem çözme becerilerini kullanmalarına ve geliştirmelerine destek olmaktadır. Aynı zamanda ifade edilen becerileri içeren dijital okuryazarlık sayesinde düşünceler, gelişmeler, yenilikler dünya üzerinde eskiden olmadığı kadar hızlı bir biçimde yayılma olanağı bularak eğitim-öğretim faaliyetlerinin çağa uygun işleyiş kazanmasını sağlamaktadır (Martin, 2005; Gülbahar, Kalelioğlu ve Madran, 2010).

Gelişen teknolojilerin doğar doğmaz teknoloji ile iç içe olan ve “dijital yerli” olarak adlandırılan yeni nesil öğrencilerin hayatlarının merkezine yerleşmiş durumda olması, öğrencilerin öğrenme stillerini, öğrenmeden, öğretenden ve öğretim ortamlarından beklentilerini değiştirmektedir. Bu değişime paralel olarak gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri ile beraber artan çevrimiçi öğrenme ortamları da eğitim öğretimi farklı bir yapıya doğru taşımaktadır (Gökçe Bilgiç, Duman ve Seferoğlu, 2011). Bilginin edinilmesinin kolaylaştığı günümüzde bilgiyi kullanma ve üretme ön plana çıkarken diğer insanlarla birlikte mutlu bir yaşam sürdürebilmek için öğrencilerin temel becerilerinin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla okullarda gerçekleştirilen eğitim ve öğretim faaliyetlerinin ana çerçevesi olarak nitelendirilebilecek programlarda temel beceriler konusuna gereken yeri ve önemi vermek gerekmektedir (MEB, 2017, s. 6). Eğitim öğretim süreci içinde önemli bir yere sahip olan becerilerin ve beceri öğretiminin yaşanan teknolojik gelişmeler sonucunda daha fazla önem kazandığı da görülmektedir (Mutluer, 2013) Dijital gelişmelerin, yeniliklerin eğitim öğretim ortamında kendini göstermesi ve yaygın olarak kullanılması öğrenciden beklenen beceriler

üzerinde etkili bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknoloji çağında, dijital dünyanın nimetlerinden sınırsızca yararlanılan bir dönemde bireyin yaşamında eğitim süreci ile meydana gelen değişimin kalıcı hâle gelmesi ve bireyin olup biten tüm bu değişime ve yeniliklere ayak uydurabilmesi günümüz eğitim sistemlerinin temel belirleyicileri olarak kabul edilmektedir. (MEB, 2017, s. 6). Eğitim politikaları tüm bu gelişmeler ve yenilikler doğrultusunda düzenlenirken öğrenci yeterlilikleri de buna göre belirlenmeye çalışılmaktadır. Günümüzde artık ülkeler geleceğin şekillenmesinde kaliteli eğitimin büyük rol oynayacağını farkında oldukları için dijital çağ olarak ifade edilen 21. yüzyılda öğrenen ve öğreten bireylerde ifade edilen becerilerin geliştirilmesinin gerekli olduğunu kabul ederek bu doğrultuda eğitim politikalarını gözden geçirmektedirler. Bu sebeple eğitimde teknolojiden daha fazla yararlanma adına ciddi adımlar atılmaktadır (Üstündağ, Güneş ve Bahçivan, 2017).

Çağın gerektirdiği donanım, bilgi birikimine sahip, bilgiye hızla ulaşan, elektronikleşen dünyamıza ayak uyduran bireyler ve vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan sosyal bilgiler derslerinde de bilgisayar teknolojilerinin etkili ve yeterli bir biçimde kullanılması gerekmektedir (Yeşiltaş ve Sönmez, 2009). Sosyal Bilgiler dersi içerik olarak teknolojiden yararlanmaya, dijital ortamdan faydalanmaya ve neticesinde de dijital yeterliliklerin kazandırılmasına imkân sağlayan bir derstir. Fakat tam olarak bunun anlaşılmadığı düşünülmektedir. Sosyal bilgiler literatürü çeşitli bilgisayar teknolojilerinin gerçekleşmemiş potansiyeline ilişkin bulguları yansıtmaktadır. Martorella teknolojinin sosyal bilgiler öğretimi ve öğrenimine etkisini potansiyeli keşfedilmemiş “uyuyan bir dev” olarak tanımlamıştır (Swan ve Hofer 2008, s. 307). İfadelerden sosyal bilgiler dersinin konu alanı itibari ile müsait olduğu halde dijital anlamda potansiyelinin net bir şekilde ortaya çıkarılmadığı sonucuna varılabilir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi çağımız teknoloji çağıdır. Milenyum çağında dijital teknolojilerden eğitim öğretim faaliyetlerinde, öğretim ortamlarında yararlanmanın gerekliliği öğrencilerden beklenen beceriler üzerinde de etkili olmaktadır. Sosyal bilgiler dersi kapsamında önemli bir beceri olarak kabul edilen günlük yaşam ve iletişim için bilgi toplumu teknolojilerinin güvenli ve eleştirel bir şekilde kullanılmasını içeren dijital yetkinlik becerisi de bu becerilerden biridir. Dijital yetkinlik becerisi günümüzde bireylerin sahip olması gereken bir beceri olarak değerlendirilerek 2017 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzunda anahtar yetkinliklerden biri görülerek bireylere kazandırılmaya çalışılmaktadır (MEB, 2017).

Eğitim ortamlarında farklı öğrenme-öğretme yaklaşımlarını destekleyen bilgisayar ve mobil araçlar gibi teknolojiler, eğitimin 21. yüzyıl gerekliliklerine göre yeniden şekillendirilmesine ve öğrencilerin yaratıcılıklarını destekleyen daha özgür öğrenme ortamlarının oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle bireylere eğitim kurumlarında dijital yeterliliklerin kazandırılması günümüz toplumlarında bilgili, bilinçli ve güvenilir birer katılımcı olmaları için çok büyük önem taşımaktadır. Günümüzde hızlı bilgi üretimi, bilgi kaynaklarının genel itibari ile dijital ortamlar olması, internetten yararlanarak oldukça kısa bir süre içinde bireylerin ilgi alanına giren herhangi bir bilgiye ulaşabilmeleri, öğrencilerin yaratıcı ve etkin bir şekilde öğrenme ortamlarını düzenleyebilmelerine imkân tanınması dijital okuryazarlığın önemini her geçen gün arttırmaktadır. Bilgiye internet gibi dijital teknolojileri kullanarak ulaşmak bazı temel becerilerin yanı sıra var olan bilgi hakkında analitik düşünebilme, sorgulama ve etkin değerlendirme yapabilme becerilerine sahip olmayı da gerektirmektedir. Bu nedenle dijital okuryazarlığın ne olduğu, dijital okuryazarlığın önemi ve geliştirilmesi, dijital teknolojilerin doğru kullanımı ile ilgili olarak eğitim kurumlarına ve öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir (Akkoyunlu ve Soylu, 2010; Çetin, 2016; Ertem ve diğ. 2018). Eğitim sistemi bir toplumun organizması ise öğretmenler de bu organizmanın hayat damarını oluşturmaktadır. Toplumsal refahın, düzenin, kalitenin oluşmasındaki temel etmen olan nitelikli insan gücünü yetiştiren öğretmendir. Kuşkusuz ki kalkınma ancak nitelikli, çağın gereklerine uygun kaliteli bireylerin yetiştirilmesi ile mümkün olmaktadır (Dikmen, 1998, s. 10). Dijital dünya getirileri olan teknolojilerin eğitim alanına aktararak kullanılması eğitim öğretim kalitesinin yükseltilmesi açısından oldukça önemlidir. Eğitim öğretim ortamlarında çağdaş teknolojilerin kullanılması öğrencilerin daha kolay ve daha hızlı öğrenmelerini aynı zamanda öğretmenlerin iş

doyumunu sağlayacaktır. Çağdaş eğitimde öğretmen ve teknolojinin birbirini bütünlemesi, eğitim öğretimde kalitenin artmasına yardımcı olacaktır (Yılmaz, 2007). Öğretmenlerin dijital okuryazarlık kavramına ilişkin algılarının sınıf iklimine, öğrenme ortamlarına yansıtacağı düşünüldüğünde dijital okuryazarlık kavramının pratikteki anlamının ortaya çıkarılmasının eğitimcilere, eğitim teknoloji uzmanlarına, dijital ortam tasarımcılarına yön vereceği ön görülmektedir (Öksüz, Güven Demir ve İci, 2016). Bilgi durağan değildir. Sürekli olarak eski bilgilerin üzerine yeni bilgiler eklenerek gelişir. Çağın gerektirdiği bilgilere sahip donanımlı insan tipi yetiştirmek eğitim sisteminin hedeflerindendir. Bireyleri yetiştiren, topluma kazandıran, topluma önemli ölçüde yön verenlerin öğretmenler olduğu düşünülürse öğretmenlerin çağın getirisi olan bilgi ve teknolojilere ayak uydurması, hakim olması gerekmektedir (Yılmaz, 2007). Çünkü öğretmenden istenilen ve beklenen sadece alan bilgisi ya da sadece teknolojik bilgi değil, alan bilgisi üzerine giydirilmiş bir teknoloji bilgisidir (Baki ve Türk, 2017). Bugünün öğrencilerinin yarının öğretmenleri olacağı gerçeğinden hareketle bilgi çağı olarak adlandırılan yüzyılda dijital çağın getirisi olan dijital okuryazarlık becerisine sahip olması beklenen öğretmen adaylarının eksikliklerinin görülerek dijital okuryazarlıklarının belirlenmesinin, nitelikli, kaliteli, çağa uyum sağlayan, dijital dünyanın getirisi olan beceri ve meziyetlere sahip bireyler olarak yetiştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Yapılan çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramına ilişkin algılarını incelemektir. Belirlenen amaç ışığında çalışmanın alt problemleri olan aşağıdaki sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

- Dijital okuryazarlık kavramı sizin için ne ifade etmektedir? Lütfen açıklayınız.
- Dijital okuryazarlık kavramının kullanım alanı ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Lütfen açıklayınız.
- Dijital okuryazar olmak gerekli midir? Neden?
- Öğrenim süresince alınan eğitim dijital okuryazar birey olmada etkili midir? Nasıl?
- Etkili bir dijital okuryazar olmaya katkı sağlayan faktörler nelerdir? Açıklayınız?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramına ilişkin algılarını belirlemek amacıyla yürütülen çalışmada, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışması bilimsel sorulara cevap aramada kullanılan ayırt edici bir yaklaşımdır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014, s. 21). Durum çalışması, araştırmacının zaman içinde sınırlandırılan bir veya birkaç durumun incelenmesini sağlayan veri toplama araçları ile (görüşme, gözlem, rapor, görsel-ışitsel araçlar vs.) derinlemesine incelemede bulunduğu durumları tanımlandırmaya çalıştığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2007, s. 83). Durum çalışmaları, karmaşık bir durumun geniş bir şekilde tanımlanarak ve kendi doğal ortamında bileşenlerinin belirlenerek boyamsal olarak çalışılmasına imkân sağlayan önemli bir nitel araştırma yaklaşımıdır (Subaşı ve Okumuş, 2017).

Çalışma Grubu

Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramına ilişkin algılarını belirlemek amacıyla yürütülen araştırmanın çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemlerinden olan kolay ulaşılabilir durum örneklemesinden yararlanılarak seçilmiştir. Amaçlı örneklem, sekizisiz olmayan bir örneklem yaklaşımıdır. Derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın amacı bağlamında bilgi açısından zengin durumların seçilmesi olarak ifade edilmektedir (Büyüköztürk, vd., 2014). Amaçlı

örneklem, araştırmacının kendi yargısından hareket ederek araştırmanın amacına en uygun gördüğü örneklemeyi tercih etmesidir, yargısal örneklem olarak da adlandırılan örneklem türlerinden biridir (İşcil'den aktaran Balcı, 2005). Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinde sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören 1. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubunun 2017 Sosyal Bilgiler Programında yer alan temel becerilerden biri olan “dijital yetkinlik becerisi” sinden hareket edilerek geleceğin öğretmeni olacak olan adayların yüksek öğrenime gelmeden geçirdikleri sürede dijital okuryazarlık durumlarının ve yüksek öğretimde dijital okuryazar bireyler yetiştirme adına yapılması gerekenlerin belirlenmesi için sosyal bilgiler öğretmenliği 1. sınıftan seçilmesine dikkat edilmiştir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanma Süreci

Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık durumlarını belirlemek için yürütülen çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu; hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeye imkân tanıyan veri toplama tekniğidir (Büyüköztürk vd., 2014, s. 52). Süreçte öncelikli olarak konu ile ilgili literatür taraması yapılmış, konu ile ilgili yurt içi ve yurt dışı araştırmalar incelenmiştir. Daha sonra literatürden ve uzman görüşlerinden yararlanılarak araştırmanın problemine uygun görüşme form soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan taslak alanında uzman olan üç öğretim üyesi tarafından ve dil uzmanı tarafından incelenmiştir. Uzmanlardan gelen dönütler incelenerek form yeniden şekillendirilmiştir. Sonrasında ise hazırlanan form 6 öğretmen adayı tarafından pilot uygulamaya tabi olmuştur. Yapılan pilot uygulamanın ardından soruların anlaşılabilirliği ve cevaplandırmak için gerekli süre konusunda karar verilerek forma son şekli verilmiştir. Görüşme formunda nelere dikkat edilmesinin gerekli olduğu, ne şekilde doldurulacağı hakkında öğretmen adaylarına bilgiler verilerek bir ders saatinde (40 dk.) uygulanmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular aşağıda verilmiştir:

- 1) Dijital okuryazarlık kavramı sizin için ne ifade etmektedir? Lütfen açıklayınız.
- 2) Dijital okuryazarlık kavramının kullanım alanı ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Lütfen açıklayınız.
- 3) Dijital okuryazar olmak gerekli midir? Neden?
- 4) Öğrenim süresince alınan eğitim dijital okuryazar birey olmada etkili midir? Nasıl?
- 5) Etkili bir dijital okuryazar olmaya katkı sağlayan faktörler nelerdir? Açıklayınız.

Verilerin Analizi

Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık durumlarını belirlemek için yürütülen çalışmada veri toplama aracının uygulanmasından sonra elde edilen veriler betimsel analizden yararlanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz; elde edilen verilerin sistematik ve açık bir şekilde betimlendiği, daha sonra betimlemelerin açıklanıp yorumlandığı, neden-sonuç çerçevesi içinde irdelenip sonuçlara ulaşıldığı, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerinin çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verildiği analiz şeklidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Betimsel analiz; toplanan verilerin öncelikle düzenlendiği, kopyalarının çıkarıldığı, kodlandığı, özetlenip anlam çıkarılarak yorumlandığı analiz şeklidir (Büyüköztürk vd. 2014). Formlar öncelikli olarak Öğretmen adayı 1, Öğretmen adayı 2....“Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5...”şeklinde kodlanmıştır. Sonrasında görüşme formunda yer alan ifadeler, verilen yanıtlar dikkatli bir şekilde incelenmiştir. Okunan verilerde benzer özellik taşıyan, anlamsal açıdan aynı şeyi ifade eden cümleler ortak bir ifade altında toplanarak ve frekans değerleri verilerek tablolar oluşturulmuştur.

BULGULAR

Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık durumlarının belirlenmesinin amaçlandığı çalışmanın bu bölümünde elde edilen veriler alt problemler doğrultusunda tablolaştırılarak frekans değerleri ve öğrenci ifadelerine yer verilmiştir.

Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramına yönelik algıları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının “Dijital Okuryazarlık” Kavramına Yönelik Görüşleri

	Öğretmen Aday Görüşleri	f	Katılımcılar
1	Teknoloji okuryazarlığı	2	Ö4, Ö29
2	İnternet bilgi edinimi	2	Ö7, Ö2
3	Doğru ve yerinde internet kullanımı	3	Ö1, Ö28, Ö31
4	İnternet üzerinden roman, hikaye okuma	6	Ö5, Ö8, Ö15, Ö19, Ö20, Ö26,
5	İnternette okuma yazma yapmak	2	Ö9, Ö12
6	Bilgi teknolojisini iyi kullanmak	2	Ö16, Ö30
7	Dijital dünya öğrenimi	2	Ö3, Ö28
8	Dijital aletler olan tablet, bilgisayar, telefon gibi teknolojik aletleri etkili kullanmak	3	Ö10, Ö22, Ö23
9	Teknoloji yardımıyla öğrenme	3	Ö13, Ö21, Ö25
10	Zihinsel olarak makineleşme	2	Ö14, Ö27
11	Program dili	1	Ö32
12	Uzaktan eğitim	1	Ö11
13	İletişim teknolojisi	2	Ö6, Ö24

Yukarıda bulunan Tablo 1’ de çalışma grubunu oluşturan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramından ne anladıklarına, öğretmen adaylarına göre kavramın anlamsal ifadesine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde adayların kavram tanımlamalarının 13 ifade altında toplandığı görülmektedir. Adayların kavramı en çok “İnternet üzerinden roman ve hikaye okuma (f=6)” olarak tanımladıkları görülmektedir. “Doğru ve yerinde internet kullanımı (f=3)”, “Teknoloji yardımıyla öğrenme (f=3)”, “Dijital aletler olan tablet bilgisayar, telefon gibi teknolojik aletleri etkili kullanmak (f=3)” öğretmen adayları tarafından dijital okuryazarlık kavramının anlamsal ifadesi olarak belirtilmiştir. Daha sonra tanımları “iletişim teknolojisi, teknoloji okuryazarlığı, internette bilgi edinme, bilgi teknolojisini iyi kullanmak, dijital dünya öğrenimi, internette okuma yazma yapmak” ifadeleri izlemiştir. Ayrıca tablodan iki öğrencinin kavrama yönelik olumsuz tanımda bulundukları kavramı “zihinsel olarak makineleşme”(f=2) olarak ifade ettikleri de görülmektedir.

Aşağıda “Dijital okuryazarlık kavramı sizin için ne ifade etmektedir? Lütfen açıklayınız” sorusuna ilişkin öğretmen adaylarının örnek görüşlerine yer verilmiştir.

“Dijital okuryazarlık, teknoloji odaklı okumak ve yazmak anlamına gelmektedir. Günümüzde bulunan ve sıklıkla kullanılan watpadd ya da benzer birçok uygulamadan yararlanarak bireyi teknoloji odaklı hem okuma hem de yazmaya yönelten bir kavramdır.”

“Dijital okuryazarlık, bireylerin ustalıkla iletişim teknolojilerini kullanabilmesidir. Bireylerin iletişim teknolojilerinden yararlanarak kendini ifade etme gücüdür.”

Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramının kullanım alanına yönelik algıları Tablo 2’ de verilmiştir.

Tablo 2: Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Kavramının Kullanım Alanına Yönelik Görüşleri

Öğretmen Aday Görüşleri	f	Katılımcılar
1 Ağ erişiminin, internetin sınırlı olduğu yerlerde	3	Ö14, Ö22, Ö27,
2 Kitap okumada	6	Ö5,Ö8,Ö15,Ö19,Ö20,Ö26
3 Hayatın her alanında	5	Ö3,Ö9,Ö17,Ö23, Ö32,
4 Eğitim-öğretim faaliyetlerinde	6	Ö4,Ö13,Ö16,Ö21,Ö25,Ö29
5 Sosyal ağlarda	4	Ö1, Ö14, Ö28, Ö31,
6 Haberleşmede	2	Ö6, Ö24
7 Medya takibinde	2	Ö2,Ö7

Tablo 2’ye bakıldığında öğretmen adaylarının “Dijital Okuryazarlık kavramının kullanım alanı ile ilgili görüşleri incelenerek ortak ifadelerin belirlenip ortak bir cümle altında toplanacak şekilde düzenlendiği görülmektedir. Adayların soruya verdikleri yanıtların anlamsal açıdan ortak 7 ifade altında toplandığı görülmektedir. Adayların kavramın kullanım alanı ile ilgili olarak en fazla ortak görüş belirttikleri ifadeler “Eğitim-öğretim faaliyetlerinde kullanılmaktadır(f=6)”ve “kitap okumada kullanılmaktadır (f=3)”, ifadeleri olmuştur. Bunu “hayatın her alanında (f=5)”, “ağ erişiminin sınırlı olduğu yerlerde (f=4) “Sosyal ağlarda (f=3)”, “haberleşmede (f=2)”, “medya takibinde (f=2)” ifadeleri izlemiştir.

Aşağıda dijital okuryazarlık kavramının kullanım alanına ilişkin öğretmen adaylarının örnek görüşlerine yer verilmiştir.

“Bir kişinin rahatlıkla ulaşabileceği internet, telefon, tablet, bilgisayar gibi ağ erişimini sağlayan her yerde bulunabilecek, kullanılabilir özelliktedir...”

“Daha çok eğitim alanında, eğitim öğretim faaliyetlerinde, dersin amaç ve içeriğine uygun bir şekilde kullanılabileceğini düşünüyorum. Günümüzde eğitim de teknoloji odaklı oldu. Birçok araç ve gereçten, teknoloji odaklı ürünlerden sınıf ortamında yararlanılmaya başlandı...”

Öğretmen adaylarının dijital okuryazar olmanın gerekliliğine ilişkin görüşleri Tablo 3’de verilmiştir.

Dijital okuryazar olmanın gerekliliğine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde araştırmaya katılan 32 öğretmen adayından 21’i dijital okuryazar olmanın gerekli olduğunu; 7’si gereksiz olduğunu; 4 adayın ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Sorunun ikinci kısmını oluşturan ve açıklama gerektiren “Neden?” sorusuna yönelik verilen cevaplar ise incelenerek ortak özellik taşıyan cümleler ortak bir ifade altında toplanarak tablolastırılmıştır.

Tablo 3: Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazar Olmanın Gerekliliğine İlişkin Görüşleri

Öğretmen Aday Görüşleri	f	Katılımcılar
1 Zamana, çağa ayak uydurmak için	5	Ö3,Ö6, Ö23, Ö26
2 Öğrenmeyi kolaylaştırmak için	3	Ö5,Ö10,Ö32,
3 Zamandan tasarruf sağlamak için	2	Ö11,Ö29
4 iletişim gücü yüksek,özgüven sahibi bireyler yetiştirmek için	2	Ö4, Ö24
5 Okuma alışkanlığı kazandırmak için	3	Ö8,Ö19,Ö20
6 Gündemden haberdar olmak için	2	Ö2,Ö7
7 Başarılı bireyler yetiştirmek için	2	Ö13,Ö25
8 Adaptasyon ve mativasyonun sağlanması için	1	Ö21
9 Bilgi ve teknolojileri kullanmak için	2	Ö16, Ö30
10 Yeteneği öldürdüğü için	1	Ö14
11 Okuma alışkanlığını körelttiği için	2	Ö9, Ö27
12 Hayal gücü ve yaratıcılığı yok ettiği için	2	Ö12, Ö15
13 Robotlaşan bir toplum yarattığı için	2	Ö26, Ö17
14 Doğru ve yerinde kullanımda etkilidir aksi durumda zararlı olduğu için	4	Ö1, Ö28,Ö31, Ö22

Tablo 3 incelendiğinde dijital okuryazarlığın neden gerekli olduğu ile ilgili öğretmen aday ifadelerinin belirlenip ortak bir cümle altında toplanacak şekilde düzenlendiği görülmektedir. Adayların çalışmanın üçüncü alt problemi olan “Dijital okuryazar olmak gerekli midir? Neden?” sorusuna ilişkin vermiş oldukları yanıtlardan 9 ifadenin olumlu, 4 ifadenin olumsuz, 1 ifadenin ise kararsız yargı bildiren ifadeler olduğu görülmektedir. “Dijital okuryazar olmak neden gereklidir” sorusuna verilen yanıtlardan en fazla değinilen, adayların hemfikir oldukları görüş “zamana çağa ayak uydurmak için (f=4)” ifadesidir. Olumlu yargı bildiren ve dijital okuryazar olunmasının gerekli olduğunu anlatan “Öğrenmeyi kolaylaştırmak için (f=3)”, “Okuma alışkanlığı kazanmak için (f=3)”, “sağlıklı öğrenme oluşturmak için (f=2)”, “zamandan tasarruf sağlamak için (f=2)”, “hızlı, pratik, kolay öğrenme gerçekleştirmek için (f=2)”, “Adaptasyon ve mativasyonun sağlanması için (f=1)” ifadeleri de soruya verilen ortak ifadelerdendir. Kararsız yargı bildiren “doğru ve yerinde kullanımda etkilidir aksi duruma zararlıdır (f=3)” ve olumsuz yargı bildiren, dijital okuryazarlığın gerekli olmadığını belirten “Yeteneği öldürdüğü için (f=1)”, “Okuma alışkanlığını körelttiği için (f=2)”, “hayal gücü ve yaratıcılığı yok ettiği için (f=1)”, “robotlaşan bir toplum yarattığı için (f=1)” ifadeleri de soruya verilen olumsuz yargının ortak bir paydada buluştuğu ifadelerdir.

Aşağıda dijital okuryazar olmanın gerekliliğine ilişkin öğretmen adaylarının örnek görüşlerine yer verilmiştir.

“Elbette ki gereklidir. Çünkü günümüzde toplumun bir parçası, toplumun sağlıklı bir ferdi olmak istiyorsak, yurttan dünyadan bihaber olmamalıyız. Tam tersi dünyadan ve yurttan haberleri takip ederek, gündemden haberdar olarak toplumu sıkıntıya sokan dertlerin sorunların neler olduğunun farkında olmalı ve bunlara karşı duyarlı davranmalıyız. Dijital okuryazar olmak kaynaklara daha çabuk ulaşmayı sağlayarak gündemi rahat takip etmek için önemli bir araçtır...”

“Gerekli olduğunu düşünmüyorum. Günümüz artık her şeyin dijitalleşerek sosyalliği verimi öldürdüğü bir zaman hâline geldi. Eskiye özler olduk. Yaşımız genç olmasına rağmen çocukken daha iyiydi her şey diyoruz. Eskiden hayal gücü ile birçok şey yapar, oyunlar kurar, eğlenirdik. Büyüklerimizin anlattığı onlarca hikaye var aynı şekilde... Fakat şimdi çocuklar doyumsuz ve huzursuz. Yaratıcılık sıfır. Aileler kurtuluşu tablet ve telefonlarda arıyor. Eline telefonu verip saatlerce oynamasına müsaade ediyor. Bu çocuğun hayal gücü, yaratıcılığı olur mu? Dijitalleşmeyle birlikte maalesef körleşme de ilerliyor. Ruhun körleşmesi, yaratıcılığın körleşmesi en kötüsü de budur işte...”

Öğretmen adaylarının öğrenim süresince aldıkları eğitimin dijital okuryazar birey olmada etkisine ilişkin görüşleri Tablo 4’te verilmiştir.

Öğretmen adaylarının öğrenim süresince aldıkları eğitimin dijital okuryazar birey olmada etkisine ilişkin görüşleri incelendiğinde soruyu cevaplandıran 30 öğretmen adayından 21 adayın etkili olmadığı, 5 adayın etkili olduğu, 4 adayın ise kararsız kaldığına dair görüş bildirdikleri belirlenmiştir.

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının Öğrenim Süresince Aldıkları Eğitimin Dijital Okuryazar Birey Olmada Etkililiğine İlişkin Görüşleri

Öğretmen Aday Görüşleri	f	Katılımcılar
1 Öğretim faaliyetlerinde teknoloji kullanımı yetersizliği	4	Ö4,Ö12,Ö18,Ö32
2 Dijital okuryazar olmaya yönelik verilen eğitimin yetersizliği	6	Ö5,Ö9,Ö14,Ö22,Ö25,Ö27
3 Maddi imkân yetersizliği	2	Ö2,Ö26
4 Öğretmenden kaynaklanan yetersizlikler	4	Ö3,Ö11,Ö19,Ö30
5 Pratikten yoksunluk	2	Ö6,Ö16
6 Meb’den kaynaklı sıkıntılar	2	Ö1,Ö32
7 Bilgisizlik ve ilgisizlik	1	Ö23
8 Öğretim faaliyetlerinde teknoloji kullanımının yeterliliği	3	Ö10,Ö15,Ö28,
9 Öğretmenin bilgisinin ve ilgisinin yeterliliği	2	Ö7,Ö24
10 Anlatım ve uygulamadaki yetersizlikler söz konusu olunca tam anlamıyla etkili olamayabilir aksi durumda etkilidir.	3	Ö17, Ö13,Ö28,Ö31

Yukarıda bulunan Tablo 4'te öğretmen adaylarının öğrenim süresince alınan eğitimin dijital okuryazar birey olmada etkili olup olmadığı ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Tablo incelendiğinde 21 adayın öğrenim süresince alınan eğitimin dijital okuryazar olmada etkili olmadığını farklı nedenlere, farklı gerekçelere bağlayarak ifade etikleri görülmektedir. Etkili olmadığı konusunda verilen yanıtların incelenerek ortak görüşlerin belirlenip ortak bir cümle altında toplanacak şekilde düzenlendiği ve 7 olumsuz ifade altında toplandığı görülmektedir. “Öğretim faaliyetlerinde teknoloji kullanımı yetersizliği (f=4)”, “Dijital okuryazar olmaya yönelik verilen eğitimin yetersizliği (f=6)”, “Maddi imkan yetersizliği (f=2)”, “Öğretmenden kaynaklanan yetersizlikler (f=4)”, “Pratikten yoksunluk (f=2)”, “MEB kaynaklanan sıkıntılar (f=2)”, “Bilgisizlik ve ilgisizlik (f=1)”, 4 öğretmen adayının ise etkili olduğu görüşünde birleştikleri ve verdikleri yanıtların 2 olumlu ifade altında toplandığı yukarıda bulunan tabloda görülmektedir. “Öğretim faaliyetlerinde teknoloji kullanımının yeterliliği (f=2)”, “Öğretmenin bilgisinin ve ilgisinin yeterliliği (f=3)”. Kararsız olduklarını ifade eden hem etkili hem etkili olmadığı konusunda tereddüt yaşayan 3 öğretmen adayının ise vermiş oldukları yanıtların “Anlatım ve uygulamadaki yetersizlikler söz konusu olunca tam anlamıyla etkili olamayabilir aksi durumda etkilidir (f=3)” ortak bir ifade altında toplandığı tablo 4'ten anlaşılmaktadır.

Aşağıda öğrenim süresince alınan eğitimin dijital okuryazar birey olmada etkisine ilişkin öğretmen adaylarının örnek görüşlerine yer verilmiştir.

“Öğrenim süresince alınan eğitimin dijital okuryazar olmada etkili olduğunu düşünmüyorum. Çünkü öğretmenler tarafından bize gerekli şeyler verilmiyor. Etkin bir şekilde aktarılmıyor. Öğretmenler bile neyi, nasıl kullanacağını bence farkında değil. Dijital okuryazarlık için neler yapılması gerektiğinin farkında olduklarını kesinlikle düşünmüyorum. Şahsen ben eğitim hayatım boyunca hiç bunları duymadım. Hiçbir öğretmenin de ders kitabı ve tahta dışında bir şey kullandığını da görmedim. Öğrencileri yönlendirme yok...”

“Düşünmüyorum. Okullarda teknoloji kullanımı bu kadar yetersizken teknolojiden yararlanan dijital okuryazar birey nasıl olunsun. Birçok okulda yeteri kadar teknolojiden yararlanılmıyor...”

Öğretmen adaylarının etkili bir dijital okuryazar olmasına katkı sağlayan faktörlerin neler olduğuna ilişkin görüşleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Öğretmen adaylarının etkili bir dijital okuryazar olmasına katkı sağlayan faktörlerin neler olduğuna ilişkin görüşleri

Öğretmen Aday Görüşleri	f	Katılımcılar
1 Alınan eğitim	5	Ö5,Ö9,Ö14,Ö25,Ö27
2 Sosyal çevre	2	Ö15,Ö28
3 Bireysel beceriler	2	Ö1,Ö23
4 Teknoloji ile iç içe yaşamak	2	Ö4,Ö18,
5 Araştırmacı ruha sahip olmak	2	Ö21,Ö24
6 Teknolojik ilgi	2	Ö12,Ö29
7 İletişim gücü	2	Ö19,Ö22
8 Öğretimi gerçekleştiren öğretmen	3	Ö3,Ö11,Ö30
9 Maddi yeterlilikler	2	Ö2,Ö26
10 Okulun imkânları	1	Ö10,
11 Öz yeterlilik	1	Ö13
12 Çok internet kullanımı, sosyal ağlarla iç içe olmak	2	Ö7,Ö33,
13 İnternette kitap okuma alışkanlığı kazanmak	2	Ö8,Ö20
14 Eğitimde teknoloji kullanımı ve dijital teknoloji hakkında bilgi sahibi olmak, yorumlamak ve kullanabilmek	4	Ö6,Ö16,Ö17,Ö32,

Tablo 5 incelendiğinde öğretmen adaylarının etkili bir dijital okuryazar olmasına katkı sağlayan faktörlere ilişkin görüşleri incelenerek ortak görüşlerin belirlenip, ortak bir cümle altında toplanacak şekilde düzenlenerek 14 ifade altında toplandığı görülmektedir. Adayların sorulan “Dijital

okuryazar olmaya katkı sağlayan faktörler nelerdir?” sorusuna cevap olarak en fazla değindikleri, ortak bir paydada buluştukları ifade “alınan eğitim (f=5)”, “eğitimde teknoloji kullanımını ve dijital teknoloji hakkında bilgi sahibi olmak, yorumlamak ve kullanabilmek (f=4)” ifadeleridir. “öğretimi yapan öğretmen (f=3)”, “sosyal çevre (f=2)”, “bireysel beceriler (f=2)”, “araştırmacı ruha sahip olmak (f=2)”, “teknolojiye duyulan ilgi (f=2)”, “maddi yeterlilikler (f=2)” adayların ortak bir paydada buluştukları diğer ifadelerdir. 1 öğretmen adayı tarafından değinilen ifadeler ise “okulun imkânları ve öz yeterlilik” ifadeleridir. 5. alt problemi oluşturan sorunun açıklama gerektiren “..... Açıklayınız” kısmı ise aşağıda bulunan öğretmen adaylarının örnek ifadeleri ile verilmeye çalışılmıştır.

“Buna katkı sağlayan birçok etken var ama benim aklıma ilk gelen ve en önemli olarak gördüğüm maddi imkândır. Gelir durumu ile birçok şeyin bağlantısı olduğu gibi dijital okuryazarlığın da olduğunu düşünüyorum. Gelir durumunuz kötüyse şayet ilgilenmeniz gereken, vaktinizi alan birçok sorunla karşılaşıyorsunuz... Her şey için gerekli olan maddi yeterliliğin bu konuda etkili olduğunu düşünüyorum.. Dijital okuryazar olma teknoloji odaklıdır. En küçük teknolojik ürünlerin telefonlar olduğunu biliyoruz ama şu anda bile akıllı telefonu olmayan o kadar çok kişi var ki. İnternet, bilgisayar, tablet vs. bunlar hep maddi imkânın varsa kazanılan şeyler. Okullarda maddi imkân yetersizliğinden sorun yaşıyor. Akıllı tahtası, tepegözü, projektörü olmayan o kadar çok okul var ki. Bu okullarda öğrenci nasıl dijital okuryazar olabilir ki bu şartlar altında. Çocuk üniversiteye gelene kadar akıllı tahta ne bilmiyor...”

“...Teknoloji günümüzde artık vazgeçilmez bir hâlde Teknolojinin nimetlerinden hunharca yararlanılıyor. Zamana ayak uydurmak için de teknolojinin nimetlerinden yararlanmayı bilen bir birey olmak zorunluluk hâline geldi desem yeridir. Sosyal medyalarından tutunda, online alış veriş, online iletişim, teknolojiye yararlanılarak yapılan eğitim vs. gibi hepsinin altındaki temel nokta teknolojik ilgi ve onu kullanabilmeden geçiyor. Günümüzde bu şart altında, teknolojik ilgi bir mecburiyet haline hâline dönüşmekte... Teknolojik ilgi dijital okuryazarlığın şartı durumundadır...”

SONUÇ ve ÖNERİLER

Dijital okuryazarlık kavramına ilişkin nitel veri analizi sonuçları öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramı konusundaki düşüncelerini gözler önüne sermektedir. Öğretmen adayları, dijital okuryazarlık kavramını internetten roman-hikaye okuma, internetten okuma yazma faaliyetlerinde bulunma, uzaktan eğitim, internetten bilgi edinimi, dijital dünya öğrenimi, bilgi teknolojilerini iyi kullanma, teknoloji yardımıyla öğrenme vb. şeklinde yorumlamışlardır. Bilgi çağı olarak nitelendirilen yüzyılımızda, insanlığın çağın getirisi olan bir takım becerilere sahip olması istenilen ve beklenen bir durumdur. Dijital okuryazar olmak milenyum çağında toplumun sahip olması gereken önemli yeterliliklerdendir.

Kavram olarak dijital okuryazarlığın ne anlam ifade ettiğini anlamaya yönelik sorulan soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, 8 öğretmen adayının kavramı “okuryazar olma” üzerinden değerlendirip “internetten hikaye ve roman okuma, internetten okuma yazma faaliyetleri” olarak ifade ederek kavramı yanlış yorumladıklarını göstermektedir. Ayrıca kavramın “zihinsel olarak makineleşme” şeklinde değerlendirilmesi, dijital okuryazarlığın insanoğlunu robotlaştıran yapısı ile olumsuz sonuçlara neden olan bir yeterlilik olarak kabul edilmesi kavramın esas içeriğinden, kazandırmak istediği yeterlilikten oldukça uzak bir yapıdadır. Bu durum kavramın içselleştirilmediğinin, öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramına ilişkin bilgi düzeylerinde yetersizliklerinin olduğunu göstermektedir. Bu bulgu Coşkun, Cumaoglu ve Seçkin’in (2013) araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Değinilen araştırmacılar, çalışmalarında öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramına ilişkin bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu, dijital kavramının öğretmen adayları tarafından farklı anlamlarda kullanıldığı sonucuna varmışlardır. Ayrıca bu bulgu Öksüz, Güven Demir ve İci’ nin (2016) çalışma sonuçları ile de benzerlik göstermektedir. Araştırmacıların çalışmaya katılan öğretmenlerin %29’unun “dijital okuryazarlık” kavramını teknoloji okuryazarlığı olarak değerlendirdiklerini ve teknoloji okuryazarlığı kategorisi bünyesinde metaforlar

üretmek kavramı ifade ettiklerini ayrıca dijital okuryazarlığın çağın getirisi olan bir beceri olarak algılanarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanabilme becerisi olarak öğretmenler tarafından değerlendirildiğini belirtmişlerdir. Çalışma bulgularından farklı olarak İşcioğlu ve Kocakuş (2012), Çetin (2016) yürüttükleri çalışmalarda, çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramı ile ilgili olarak kavrama vâkıf, dijital açıdan yetkin ve motive olduklarını ifade etmişlerdir. Geleceğin sosyal bilgiler öğretmeni olacak adayların dijital çağ teknolojilerinin varlığını ve bunlardan nasıl yararlanacaklarını, nerelerde kullanacaklarını bilmeleri, bilgi toplumuna gerekli olan bilişsel becerilere sahip olarak yetiştirilmeleri gerekmektedir. Çünkü; sosyal bilgiler eğitiminin temel amaçlarından birisi de yeni yetişen nesli gelecek yaşama hazırlayacak olan gerekli bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırarak etkili vatandaşlar, bireyler yetiştirerek sağlıklı, başarılı, özgüvenli, çağın gereklerine uygun bir toplum oluşturmaktır. (MEB, 2017; Tarhan, 2015). 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında bireylere kazandırılması gereken becerilerden biri olarak dijital okuryazarlık becerisinin bulunması sosyal bilgiler dersinin çağın gereklerine uygun nesilleri yetiştirmeye çalıştığının bir göstergesidir. Yüzyılın gerekli gördüğü niteliklere ve becerilere sahip donanımlı bireyler yetiştirmek eğitimin önemli hedeflerindendir. Sağlıklı, çağın gereklerine uygun, dijital okuryazar insan profili yetiştirilmesi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin de bu becerilere sahip olması beklenmektedir. Diğer sektörlerde olduğu gibi eğitim alanında kendini gösteren dijitalleşme giderek yaygınlaşacaktır. Bu nedenle geleceğin öğretmeni olacak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının da eğitimin önemli bir paydaşı olduğu ve gelecek nesillerin yetiştirilmesindeki etkililiği düşünüldüğünde kavramı doğru olarak algılamaları, ne anlam ifade ettiğini bilerek ona göre davranmaları, kısacası dijital okuryazar bir birey olmaları gerekmektedir.

Dijital okuryazarlık kavramının kullanım alanına ilişkin sonuçlar incelendiğinde katılımcıların “eğitim öğretim faaliyetlerinde, hayatın her aşamasında, haberleşmede, medya takibinde kitap okuma faaliyetlerinde, sosyal hayatta” şeklinde cevaplar vererek dijital okuryazarlık kavramının kullanım alanı ile ilgili düşüncelerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden kavramın kullanım alanını teknoloji üzerinden değerlendirerek belirledikleri anlaşılmaktadır. Teknoloji çağı olarak kabul edilen, teknolojinin nimetlerinden her alanda yararlanıldığı 21. yüzyılda teknoloji ve internet kullanım alanının dijital okuryazarlık kavramının kullanım alanı ile örtüştüğü katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır. Kullanım alanını “eğitim öğretim faaliyetlerinde” olarak değerlendiren adayların, kavramı eğitim-öğretim teknolojisi odaklı düşünerek bu doğrultuda ifadelerde bulundukları söylenebilir. “Kitap okuma” şeklinde kullanım alanına sahip olduğunu ifade eden adayların ise kavramın anlamsal içeriğini yanlış anlayarak görüş belirttikleri anlaşılmaktadır. Dijital okuryazarlık kullanım alanını “Kitap okumada” olarak ifade eden adayların “Dijital okuryazarlık kavramı sizin için ne ifade etmektedir?” sorusunu da yanlış yorumlayan, kavrama ilişkin bilgi düzeylerinde eksiklik olan adaylar olduğu tespit edilmiştir.

Dijital okuryazar olmanın gerekliliğine ilişkin sonuçlar çalışmaya katılan öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun (f=21), gerekli olduğu noktasında birleştiklerini göstermektedir. Öğretmen adayları “çağa ayak uydurmak, öğrenmeyi kolaylaştırmak, gündemden haberdar olmak, sağlıklı ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmek, iletişim gücü yüksek, özgüven sahibi bireyler yetiştirmek, okuma alışkanlığı kazandırmak, adaptasyon ve motivasyonu sağlamak” şeklinde farklı gerekçelerle dijital okuryazar bir birey olmanın gerekliliğini ifade etmeye çalışmışlardır. Dijital okuryazarlığın gerekli olmadığını düşünen sosyal bilgiler öğretmen adayları ise (f=4) gerekçelerini “okuma alışkanlığını körelttiği, hayal gücü ve yaratıcılığı yok ettiği, robotlaşan bir toplum yarattığı için” şeklinde gerekçelere bağlayarak ifade etmişlerdir. Bu durum öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramını tam olarak anlamadıklarını, kavrayamadıklarını, kavramın esas içeriğini idrak edemediklerini ve bu sebeple olumsuz ifadeler kullandıklarını göstermektedir. Çağımız gelişmelerin, yeniliklerin çağıdır. Yenilik ve gelişmelere ayak uydurmak ve karşılaşılabilecek olumsuzluklarla başa çıkmak için çağın gerektirdiği becerilere sahip olunması gereklilik arz etmektedir. Dijital okuryazarlık becerisi yaşam boyu öğrenme yeterliliklerinden biri olarak teknoloji ve internetin oldukça fazla

kullanıldığı -bir dönemde karşılaşılabilecek dijital sorunların üstesinden gelebilmek için sahip olunması gereken önemli becerilerdendir. Göldağ ve Kanat (2018) çalışmalarında bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin, teknolojilere artık herkesin kolaylıkla ulaşabilmesinin ve yaygın bir şekilde internet kullanımının çeşitli sorunları da beraberinde getirdiğini ifade etmişlerdir. Göldağ ve Kanat (2018) internetin tam olarak kontrol edilememesinin, dijital teknolojilerin doğru ve etkili bir şekilde kullanılamamasının; sanal zorbalık, sanal dolandırıcılık, şiddet içeren yazılımlar, bilgi kirliliği vb. gibi çeşitli sıkıntılara yol açtığını, bu zararlardan kurtulmanın ise dijital okuryazar birey olmakla ilişkili olduğunu ve bu sebeple dijital okuryazar birey olmanın önemli olduğunu ifade ederek, dijital yetkinlik becerisine sahip olmanın gerekli olduğunu düşünen araştırma grubunun görüşlerini destekler ifadelerde bulunmuşlardır. Kararsız kalan sosyal bilgiler öğretmen adayları ise (f=3), “doğru ve yerinde kullanımda etkili aksi durumda zararlıdır.” şeklinde değerlendirmede bulunmuşlardır. Kararsız olan adayların kavramı teknoloji ve internet odaklı düşünerek bir değerlendirmede bulundukları, internette geçirilen boş sürenin, bilinçsizce yapılan internet işlemlerinin oldukça zararlı olduğu, bilinçsizce kullanılan teknolojinin yarardan çok zarar getireceğini, olumlu anlamda hiçbir etkililiğe sahip olmadığını ancak doğru ve yerinde bir kullanımda fayda sağlayabileceği noktasında birleştikleri görülmektedir. Teknolojilerin gerek sosyal hayatta gerekse eğitim kurumlarında kullanılmasıyla, öğrencilerin teknolojiyi etkili ve bilinçli kullanabilmeleri, dijital okuryazarlık becerisine sahip birey olarak yetiştirilmesi gerekliliği öğrenme ortamlarının yeniden düzenlenmesini gerektirmektedir. Gelecek nesilleri yetiştiren ve söz konusu becerinin bireylere kazandırılmasında etkin rol oynayan öğrenme ortamlarının düzenleyicisi ve yürütücüsü olan öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının dijital okuryazar bir birey olmaları bu noktada oldukça önemlidir (Akkoyunlu ve Yılmaz Soylu, 2010).

Öğrenim süresince alınan eğitimin dijital okuryazar birey olmada etkisine öğretmen adaylarının görüşlerinin büyük çoğunluğu (f=21) etkili olmadığını ifade ederek, gerekçelerini ise öğretim faaliyetlerinde teknoloji kullanımı yetersizliği, dijital okuryazar olmaya yönelik verilen eğitimin yetersizliği, maddi imkân yetersizliği, öğretmenden kaynaklanan yetersizlikler, pratikten yoksunluk, bilgisizlik ve ilgisizlik şeklinde belirtmişlerdir. Yeterli olduğunu ifade eden (f=4) öğretmen adayları ise gerekçelerini öğretim faaliyetlerinde teknoloji kullanımındaki yeterliliklere ve öğretmen yeterliliklerine bağlamışlardır. Kararsız kalan ne yeterli ne de yetersiz olduğu konusunda net bir görüş belirtemeyen (f=3) öğretmen adaylarının ise kararsız kalma sebeplerini uygulama ve anlatım konusunda çeşitli yetersizliklerin olduğuna, istenilen ve olması gereken yeterlilikler sağlanmaz ise sorunların yaşanacağına, sağlandığı takdirde de beklenen iyileşmelerin söz konusu olacağına bağlayarak görüşlerini ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının, birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencileri olduğu göz önünde bulundurulduğunda ve öğretmen adaylarının alınan eğitimin yetersiz olduğu görüşünde birleştikleri düşünüldüğünde özellikle lise ve öncesi alınan eğitimin dijital okuryazar birey olmada etkili olmadığını göstermektedir. Altan (2017) ifade ettiği gibi internetin, akıllı tahtaların hatta tablet bilgisayarların tüm uygulamalarıyla sınıflarda yer alması eğitim öğretim faaliyetlerini kökünden etkileyecek potansiyele sahip olduğu gerçeği yadsınamaz. Ancak bütün bu teknolojik olanaklardan önce bu uygulamaları etkin olarak kullanabilecek akıllı ve alan öğretimini bilen öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Öğretmenlerin bu uygulamaları öğretmenliklerinde etkin olarak kullanabilmeleri, mutlaka eğitimleri sırasında bu uygulamalardan yine etkin olarak yararlanmalarına bağlıdır. Bu uygulamalardan eğitimleri sırasında yararlanmamış öğretmen adaylarının mesleğe atanınca başarılı olmalarını beklemek hayal olacaktır. Öğrenim süresince alınan eğitim birçok şeye etki ettiği gibi dijital okuryazar bir birey olmada da elbette ki etkilidir. Özellikle eğitim-öğretim sürecine şekil veren öğretmenlerin konuya vâkıf olmasının dijital okuryazar bireylerin yetiştirilmesinde oldukça etkili olacağını söyleyebiliriz. Teknoloji çağı olarak ifade edilen günümüzde öğrencilerin artık eski kuşak öğretmenlerin küçük sürümleri olmaktan çıktığını ve bu öğretmenlerden çok farklı oldukları ifade edilmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin artık 20.yy bilgi ve eğitimlerini vermeye çalıştıkları dijital yerli olarak ifade edilen 21. yy. öğrencilerine yeterli rehberliği yapamayacakları belirtilmektedir. Çünkü gelişen dünyamızda yalnızca öğrenci profili değişmekle kalmamıştır. Araçlar, gereçler, gerekli yaşamsal beceriler, beklentiler ve bilginin kendisi

de değişmiştir. Bu nedenle günümüz dünyasında öğretmenlerin çağın getirisi olan birtakım becerilere sahip olması ve de bunu kullanması gerekmektedir. Dijital okuryazarlık bu becerilerden bir tanesidir (Prensky'den aktaran Gökçe Bilgiç, Duman ve Seferoğlu, 2011, Altan, 2017). Nitekim katılımcılar öğretim faaliyetlerine şekil veren öğretmenlerin konu ile ilgili yeterliliğe sahip olmadığı ve bu durumun, kendi öğrenme durumlarına etki ederek dijital okuryazar birey olamamalarına sebep olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrenim süresince alınan eğitim diğer birçok konuda olduğu gibi dijital okuryazarlık becerisinin bireylere kazandırılması ve dijital okuryazar olunması noktasında oldukça önemlidir. Dijital okuryazarlık becerisine sahip olarak ders yürütücüsü olan öğretmenin öğretim faaliyetlerini düzenlemesi, sınıf içi uygulamalarda bulunması öğrencilerin dijital okuryazar birey olarak yetişmesine, dijital yetkinlik becerisine sahip olmalarına katkı sağlayacaktır. Burnett'in (2011) öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık uygulamaları ile ilgili olarak yapmış olduğu çalışmasında da sınıf içinde dijital uygulamalardan yararlanılarak çeşitli uygulamalarda, öğretim faaliyetlerinde bulunulmasının bireylerin dijital okuryazarlık durumlarına etki edeceğini ifade etmiştir. Dijital okuryazarlık becerisine sahip öğretmen yeterliliğinin gerekliliği ile ilgili olarak çalışma bulgularını destekleyen sonuçlar Korkmaz ve Mahiroğlu'nun (2011) çalışma sonuçları ile de benzer özellikler taşımaktadır. Üniversiteyi yeni kazanmış öğrencilerin bilgisayar okuryazarlık düzeylerini inceledikleri çalışmada, üniversiteyi kazanan öğrencilerin çok azının kendilerini bilgisayar okuryazarı olarak gördüklerini, kendilerini bilgisayar okuryazarı olarak gören öğrencilerin ise büyük çoğunluğunun bilgisayar okuryazarlık becerilerine sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum yüksek öğretime gelinceye kadar geçirilen süreçte verilen eğitimin dijital okuryazar olmada yeterli olmadığını ve istenilen verimin sağlanamadığını göstermektedir.

Etkili bir dijital okuryazar olmaya katkı sağlayan faktörlere ilişkin sonuçlar incelendiğinde alınan eğitimin ($f=5$), eğitimde teknoloji kullanımını ve dijital teknoloji hakkında bilgi sahibi olmanın, yorumlama ve kullanabilmenin ($f=4$) adaylar tarafından dijital okuryazar birey olmaya katkı sağlayacağı düşünülerek en fazla değinilen faktörler olduğunu göstermektedir. Bunun dışında sosyal çevre, bireysel beceriler, teknoloji ile iç içe yaşamak, araştırmacı ruha sahip olmak, teknolojik ilgi, iletişim gücü, öğretimi gerçekleştiren öğretmenin bilgi ve ilgisi, maddi yeterlilikler, okulun imkânları, öz yeterlilik, gibi gerekçeler de öğretmen adayları tarafından dijital okuryazar birey olmaya katkı sağlayan diğer faktörler olarak ifade edilmiştir. Öğretmen adaylarının alınan eğitimin ve eğitimde teknoloji kullanımının, dijital teknoloji hakkında bilgi sahibi olarak bunları yorumlayıp kullanabilmenin dijital okuryazar olmaya katkı sağlayan faktörler olarak belirtilmesi dijital okuryazar olabilmek için eğitim faktörünün önemini gözler önüne sermektedir.

Öneriler

Araştırmada öğretmen adaylarının “dijital okuryazarlık” kavramına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda sosyal bilgiler birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının kavram ile ilgili olarak bilgi eksikliklerinin olduğu görülmüştür. Bu durum üniversite eğitime gelene kadar dijital okuryazar bireylerin yetiştirilmesi ile ilgili eksikliklerin olduğunu göstermektedir. Benzer çalışmalar yapılarak farklı üniversiteler, farklı bölümler ve farklı sınıflarda ve daha geniş örneklem grupları üzerinde denenerek dijital okuryazarlık kavramına ilişkin görüşler incelenmeye çalışılabilir. Sosyal bilgiler dersinin önemli bir becerisi olarak görülen, öğrencilere kazandırılması beklenen dijital okuryazarlık yetkinliği ile ilgili eğitim öğretim faaliyetlerinde istenilen ve beklenen önemin verilerek bu doğrultuda derslerin işlenmesi sağlanabilir. Öğretim faaliyetlerini gerçekleştiren öğretmenler üzerinde benzer çalışmalar yapılarak var olan eksikliklerin görülüp bunların giderilmesi adına seminerler yapılabilir. Lisans eğitimlerinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlıklarının geliştirilmesine yardımcı olmak için ders içeriklerinde düzenlenmeler yapılabilir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlıklarının gelişimini sağlayıcı seçmeli dersler programlara dahil edilebilir. Konunun önemini vurgulayan, kavram ile ilgili olarak bilgi içeren konferanslar öğretmen adaylarına verilebilir.

KAYNAKÇA

- Akkoyunlu, B., & Yılmaz Soylu, M. (2010). Öğretmenlerin sayısal yetkinlikleri üzerine bir çalışma. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 748-768.
- Alkan, C. (2011). *Eğitim Teknolojisi*, Ankara: Anı yayıncılık.
- Altan, M. Z. (2017). Öğretmenlik Mesleği Bugünü ve Geleceği, *Eğitim Bakış Eğitim Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 13(41), 18-26.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem.
- Burnett, C. (2011). Pre-Service Teachers' Digital Literacy Practices: Exploring Contingency In Identity And Digital Literacy In And Out Of Educational Contexts. *Language & Education: An International Journal*, 25 (5), 433-449.doi: 10.1080/09500782.2011.584347.
- Baki, Y. & Türk, A. (2017). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dijital Pedagojik Yeterliliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 12/11, p.37-58. ISSN:1308-2140, www.turkishstudies.net, DOINumber: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11769>, ANKARA/TURKEY.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches*, USA: Sage Publications.
- Çetin, O. (2016). Pedagojik Formasyon Programı ile Lisans Eğitimi Fen Bilimleri Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 658-685.
- Diker Coşkun, Y., Kızılkaya Cumaoğlu G. & Seçkin, H. (2013). Bilgisayar öğretmen Adaylarının Bilişim Alanıyla İlgili Okuryazarlık Kavramlarına İlişkin Görüşleri, *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 1259-1272.
- Dikmen, S. (1998). *Sınıf Öğretmeni Rehberi*, Ankara: Nadir Kitap.
- Ertem, İ. S., Çetinkaya Özdemir, E. & Güllü Egin, E. (2018). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Dijital Çocuk Edebiyatı Ürünü Hazırlama Deneyimlerine Yönelik Görüşleri, *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 13/27, p. 723-736, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14384>, ANKARA/TURKEY
- Eshet-Alkalai, Y. (2004). Digital Literacy: A Conceptual Framework For Survival Skills In The Digital Era. *Journal Of Educational Multimedia And Hypermedia*, 13(1), 93-106.
- Glistner, P. (1997). *Digital Literacy*, New York: Wiley.
- Gökçe Bilgiç, H., Duman, D., & Seferoğlu S. (2011). Dijital Yerlilerin Özellikleri ve Çevrimiçi Ortamların tasarlanmasında Etkileri. *Akademik Bilişim*. 2-4 Şubat, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Göldağ, B., & Kanat, S. (2018). Güzel Sanatlar Eğitimi Alan Öğrencilerin Dijital Okuryazarlık Durumları, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 70, 77-92.
- Hague, C., & Payton, S. (2010). *Digital Literacy Across The Curriculum*. UK: Furelab.

- Huvila, İ. (2012). *Information Services And Digital Literacy In Search Of The Boundaries Of Knowing*, Oxford UK: Chandos Publishing.
- İşçioğlu, E., & Kocakuşak, S. (2012). İlköğretim Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sayısal Okuryazarlık Düzeyleri ve Teknoloji Algıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 15-24.
- Kazu, İ. Y., & Erten, P. (2014). Öğretmen Adaylarının Sayısal Yetkinlik Düzeyleri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 132-152.
- Korkmaz, Ö., & Mahiroğlu, A. (2009). Üniversiteyi Yeni Kazanmış Öğrencilerin Bilgisayar Okuryazarlık Düzeyleri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 983-1000.
- Martin, A. (2005). DigEulit – A European Framework For Digital Literacy: A Progress Report, *Journal of ELiteracy*, 2, 130–136.
- MEB, (2017). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar), Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- Mutluer, C. (2013). Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Beceriler Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri (İzmir Menemen Örneği), *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(7), 355-362.
- Ng, W. (2012). Can We Teach Digital Natives Digital Literacy?, *Computers & Education*, 59, 1065–1078.
- Öksüz, Y., Güven Demir, E., & İci, A. (2016). Öğretmenlerin Dijital Okuryazarlık Kavramına İlişki Metaforlarının İncelenmesi. *Journal of Academic Social Science Studies*, 50, 387-396.
- Özmen, F., Aküzüm, C., Sünkür, M. & Baysal N. (2011). Sosyal Ağ Sitelerinin Eğitsel Ortamlardaki İşlevselliği. 6. International Advanced Technologies Symposium, 16-18 Mayıs Elazığ Turkey.
- Pool, C. R. (1997). A new digital literacy: A conversation with Paul Gilster, *Educational Leadership*, 55, 6-11.
- Prensky, M. (2005). Listen To The Natives. *Educational Leadership: Learning In The Digital Age*, 63(4), 8-13.
- Seferoğlu, S. (2015). Okullarda Teknoloji Kullanımı ve Uygulamalar: Gözlemler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Artı Eğitim*, 123, 90-91.
- Sönmez, E. E. & Gül Üstün, H. (2014). Dijital Okuryazarlık ve Okul Yöneticileri. XIX Türkiye’de İnternet Konferansı.27-29 Kasım Yaşar Üniversitesi İzmir. <http://inet-tr.org.tr/inetconf19/bildiri/69.pdf>.
- Subaşı, M., & Okumuş, K. (2017). Bir araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Swan, K. O., & Hofer, M. (2008). Technology And Social Studies. L. S. Levstik and C. A. Tyson (Eds.), *Handbook Of Research In Social Studies Educatin* (pp. 307-326). New York: Routledge.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Politik Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 649-669.
- Üstündağ, M. T., Güneş, E. & Bahçivan, E. (2017). Turkish Adaptation of Digital Literacy Scale and Investigating Pre-service Science Teachers’ Digital Literacy. *Journal of Education and Future*, 12, 19-29.

-
- Seferoğlu, S. (2015). Çevrimiçi Ortamların Tasarlanmasında Etkileri. *Akademik Bilişim*. 2-4 Şubat, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Yeşiltaş, E., & Sönmez, Ö. F. (2009). Sosyal Bilgiler öğretiminde Bilgisayar Kullanımı ve Bilgisayar Tabanlı Materyal Geliştirme. (Ed. R. Turan, A. M. Sünbül, ve H. Akdağ), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar- I*. Ankara, Pegem A Yayıncılık. s. 387-413.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, M. (2007). Sınıf Öğretmeni Yetiştirmede Teknoloji Eğitimi, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1) 155-167.